

مجموعہ مشاہیر ایران جلد (۲)

رنج و تنج

(زندگی پروں اور محمود حسابی)

ترجمہ

سیمین پناہی فرد

ماہماد

سرشناسه: پناهی فرد، سیمین
عنوان و نام پدیدآور: رنج و ترنج: (زندگی پرفسور محمود حسابی)/ نویسنده
سیمین پناهی فرد.
مشخصات نشر: تهران: ماه ماد، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص: مصور.
فروست: مجموعه مشاهیر ایران؛ ج. ۲.
شابک: دوره: ۴-۳-۹۸۱۲۱-۶۰۰-۹۷۸؛ ۱-۰-۹۸۱۲۱-۶۰۰-۹۷۸؛
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
عنوان دیگر: (زندگی پرفسور محمود حسابی).
موضوع: حسابی، محمود، ۱۲۸۱ - ۱۳۷۱. -- سرگذشتنامه
موضوع: داستان‌های فارسی -- قرن ۱۴
موضوع: Persian fiction -- 20th century
رده بندی کنگره: ۷۵۴/۷۹۹۲ PIR۷۹۹۲ ۱۳۹۶ ر
رده بندی دیویی: ۸۱۳/۶۲
شمارة کتابشناسی ملی: ۵۱۰۷۱۸۸

ماه‌ماد

مجموعه مشاهیر ایران جلد (۲)

رنج و ترنج (زندگی پرفسور حسابی)

نویسنده: سیمین پناهی فرد

ناشر: ماه ماد

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۱-۰-۹۸۱۲۱-۶۰۰-۹۷۸

بهاء: ۱۴۰۰۰ تومان

نشانی ناشر: تهرانپارس، بلوار شاهد، خیابان ۱۸۲ شرقی، پلاک ۴.

واحد ۴ تلفن: ۷۷۷۸۰۴۸۰

فهرست مطالب

مقدمه ۹

فصل یکم: از زندگی ناسرگ

گفتار یکم: دوران سخت کودکی ۱۵

زمان و محل تولد ۱۵

عزیمت خانواده به بیروت ۱۷

جدایی معزالسلطنه از خانواده ۱۹

فلج شدن بانو گوهرشاد و تحمل روزهای سخت ۲۱

کسب نخستین موفقیت محمود در کودکی ۲۳

گفتار دوم: تحصیل در بیروت ۲۶

ورود به مدرسه کشیشان فرانسوی ۲۶

ماجرای اردو در مدرسه کشیشان فرانسوی ۲۷

ورود به کالج آمریکایی بیروت ۳۴

دسیسه معزالسلطنه در کودکی محمود ۳۶

دسیسه معزالسلطنه در نوجوانی محمود ۳۹

- گفتار سوم: آغاز تحصیلات دانشگاهی ۴۳
- تحصیل در رشته ادبیات و زیست شناسی ۴۳
- تحصیل در رشته راه و ساختمان و کار در کوه‌های حما ۴۵
- تحصیل در رشته معدن و کار در معادن دوروز ۵۱
- گفتار چهارم: عزیمت به پاریس ۵۵
- تحصیل در رشته حقوق ۵۵
- تحصیل در رشته پزشکی و کار در بیمارستان دانشگاه ۵۶
- تحصیل در رشته ریاضی و ستاره شناسی ۵۹
- کار در ارتفاعات آلپ به عنوان ستاره شناس ۶۰
- تحصیل در رشته برق و کار در راه آهن برقی پاریس ۶۱
- گفتار پنجم: ورود به دنیای فیزیک ۶۵
- دیدار با پروفسور فابریس ۶۵
- دیدار با پروفسور آلبرت اینشتین ۶۸
- حضور در دانشگاه سیت ۷۱
- گفتار ششم: بازگشت به ایران ۷۷
- دیدار با معزالسلطنه ۷۷
- استخدام در وزارت طرق و شوارع ۸۳
- گفتار هفتم: تلاش برای تأسیس نخستین دانشگاه در ایران ۹۱
- تأسیس نخستین دارالمعلمین ۹۱
- ساخت نخستین رادیو ۹۴
- ساخت نخستین ایستگاه هواشناسی و ثبت ساعت بین‌المللی ۹۵
- تأسیس نخستین بیمارستان خصوصی و ازدواج محمود ۹۶
- ساخت نخستین دستگاه رادیولوژی ۹۸
- تلاش برای ساخت دانشگاه تهران، نخستین دانشگاه ایران ۹۸

۱۰۰.....	دیدار با شاه وقت
۱۰۳.....	دریافت پست وزیر فرهنگ
۱۰۶.....	بدرود حیات در ژنو

فصل دوم: زندگی و آثار در یک نگاه

۱۱۱.....	گفتار یکم: از تولد تا مشاغل و خدمات
۱۱۱.....	شجره‌نامه خانوادگی
۱۱۲.....	تحصیلات اولیه
۱۱۳.....	مراکز تحصیلی
۱۱۳.....	تحصیلات دانشگاهی
۱۱۴.....	مراکز تحقیق
۱۱۵.....	مشاغل و خدمات
۱۲۲.....	محل‌های کار در ایران
۱۲۳.....	گفتار دوم: عضویت‌ها، کنفرانس‌ها و بزرگداشت‌ها
۱۲۳.....	عضویت‌ها
۱۲۵.....	شرکت در مراسم و کنفرانس‌های بین‌المللی
۱۲۶.....	کنفرانس‌ها
۱۲۸.....	بزرگداشت‌ها و یادمان‌ها
۱۲۹.....	گفتار سوم: آثار و دستاوردهای علمی
۱۲۹.....	رساله‌ها
۱۳۰.....	کتاب‌ها
۱۳۲.....	تحقیقات
۱۳۳.....	سخنرانی‌ها
۱۳۴.....	مقاله‌ها

گفتار چهارم: اعتقادات و علایق ۱۳۵

اعتقادات مذهبی و ازدواج ۱۳۵

لقب و شهرت ها ۱۳۶

کتابخانه شخصی پروفیسور حسابی ۱۳۶

آشنایی با موسیقی ۱۳۷

ورزش های مورد علاقه ۱۳۸

زبان های بیگانه ۱۳۸

نویسندگان و شعرای مورد علاقه ۱۳۸

بزرگانی که با آنها در تماس بود ۱۳۹

دیدگاه ها ۱۳۹

مسافرت ها ۱۳۹

گفتار پنجم: گنجینه های به جا مانده ۱۴۱

جملات به یاد آندنی پروفیسور حسابی ۱۴۱

موزه (گنجینه فرهنگ) پروفیسور حسابی ۱۴۳

بدرس پروفیسور حسابی ۱۴۹

بیماری ها ۱۵۰

وضعیت بنایی ۱۵۰

پرواز تا ابدیت ۱۵۰

یاسای ز آموختن یک زمان   زدانش میفکن دل اندر کمان

چو یار که وام خرد تو ختم   همه هر چه بایست آموختم

یکی نغز بازی کن رونگار   که بشانت پیش آموزگار

(عظیم فردوسی)

مقدمه

پروفسور محمود حسابی که به راسس یک دم نیز از
آموختن فارغ نشد، در سال ۱۲۸۱ در تهران رادشاه و
پس از تحمل سختی‌ها و مشکلات بسیار در دوره‌های
گوناگون زندگی‌اش در رشته‌های ادبیات، بیولوژی
مهندسی راه و ساختمان، نقشه‌کشی، برق، معدن، حقوق،
ریاضیات، ستاره‌شناسی، پزشکی و... به تحصیل پرداخت،
اما هیچ یک از این رشته‌ها نتوانست روح تشنه علم او را

بخواند و بدین ترتیب در سال ۱۹۲۷ میلادی در بیست و هفت سالگی دکترای فیزیک خود را از دانشگاه سوربن دریافت کرد، اما روح بزرگ این مرد ستودنی با وجود کسب مدارج عالی و داشتن موقعیت‌های کاری چشم‌گیر باز هم آرام نگرفت، چون همواره دور از سرزمین مادری‌اش قلبش برای ایران می‌تپید، به همین خاطر آسایش غربت را رها کرد و به استقبال مشکلات و سوانحی‌های ایران دوره رضاخان آمد و این از خودگذشتگی‌اش سبب شد نام او برای همیشه بر تارک افتخارات سرزمین ایران بدرخشد.

وی از انجام همه تلاش‌هایش در جهت پیشرفت ایران فروگذار نکرد و بسیاری از نخستین‌های کشورمان از جمله نخستین ایستگاه هواشناسی، ساخت نخستین رادیو و دستگاه رادیولوژی، تأسیس نخستین بیمارستان خصوصی، بنای نخستین دانشگاه ایران، بنای دانشکده فنی دانشگاه تهران، نخستین رصدخانه نوین ایران، نخستین مرکز مدرن تعقیب ماهواره‌ها، تشکیل نخستین انجمن موسیقی ایران و بسیاری موارد دیگر که به تفصیل در کتاب آمده است، ما را به یاد این بزرگ‌مرد محبوب، فروتن و مهربان می‌اندازد.

او که با تمام وجود به فرهنگ و ادب و اعتقادات مذهبی و سنتی این سرزمین عشق می‌ورزید، پس از فعالیت در سه نسل و آموزش و تربیت هفت نسل دانشجو و استاد در شهریورماه سال ۱۳۷۱ در بیمارستان دانشگاه ژنو چشم از جهان فرو بست و قلب مملو از گذشت و مهربانی‌اش که همواره با عشق به وطن و برای آبادانی ایران می‌تپید، برای همیشه از تپش باز ایستاد، اما یاد و خاطره‌اش هنوز در جای‌جای این سرزمین در دل ایران و ایران‌زنده جاودان است.

در این کتاب که آن را با زبانی ساده برای نوجوانان و جوانان نگاشته‌ام، کوشیدم، چنانچه این بزرگ‌مرد غیور را که با تحمل سختی‌های فراوان، با روح علمی را طی نمود و دسترنج تمام زحماتش را برای ارتقای علمی و فرهنگی این کشور صرف کرد، بیشتر به خوانندگان معرفی کنم تا نسل جدید بتوانند با زندگی پر فراز و نشیب این مرد نستوه که عاقبت از تحمل رنج‌های بسیار به نرجس عزت و افتخار دست یافت، بیشتر آشنا شوند و هر جا از مواضعی که در راه رسیدن به اهدافشان با آنها مواجه می‌شوند خسته و ناامید می‌گردند، با الگوپذیری از زندگی ایشان به‌ویژه در دوران نوجوانی و جوانی انگیزه بیشتری برای تلاش و پیمودن ادامه راه داشته باشند.

در پایان نیز بر خود فرض می‌دانم از جناب آقای ایرج حسابی، فرزند برومند مرحوم پروفسور حسابی به خاطر نگارش کتاب «استاد عشق» که در موارد بسیاری راهگشای بنده جهت رفع ابهاماتی درخصوص زندگی این مرد بی‌تکرار معاصر بوده است، صمیمانه قدردانی کرده و اذعان نمایم چون هر کار پژوهشی نقایصی نیز خواهد داشت، اثر من نیز مبرا از اشکال نیست؛ لذا ضمن سپاس از تمامی خوانندگان فرهیخته و علاقمند به فرهنگ و ادب این مرز و بوم، خواهشمندم مرا با ارسال نظرات خود به آدرس S.Panahifard@gmail.com در ارتقای کیفی این اثر در چاپ‌های بعدی یاری رسانند.

سیمین بناهی فرد

رسمستان ۱۳۹۶